

JANKO KRÁL (1822-1876) – Narodil sa v Liptovskom Mikuláši, študoval na evanjelickom lýceu v Bratislave. Bol **najrevolučnejší** a najsubjektívnejší básnik spomedzi štúrovcov. V revolučných rokoch 1848 v Honte spolu s priateľom Rotaridesom vzýval ľud proti pánom. Za buričstvo dostal 10-mesačný trest v Šahách a Pešti. Zomrel chudobný na týfus.

Znaky lyrickej tvorby:

1. V lyrickej poézii romantickí autori preberajú mnohé básnické prostriedky z ..... slovesnosti.
2. Vplyvom revolúcie vzniká ..... téma a teda .....
3. Spoločenská lyrika .....
4. V rámci spoločenskej lyriky vznikajú básne .....

Tvorba Janka Kráľa: básne **Orol vták**, **Duma bratislavská**, balady: **Zakliata panna vo Váhu** a **divný Janko**.

Jarná pieseň

Zakukala kukulienka jarnú, čerstvú nôtu,
 vyvolala zas celý svet ospalý k životu.
 Slobody hlas mocný budí zase všetky zeme:
 a my chlapi podtatranskí či sedieť budeme?
 Tajná sila všetky hate a prekážky borí:
 a nás slabých majú vysmiať naše zrutné hory?

Hýbajú sa Podtatransci, spribuznené rody,
 nad Slovanstvom prebudeným svitá deň slobody.
 Niet krajšieho v svete mena ak' sloboda svätá,
 všemohúce toto meno nikto nezahatá!
 Pohynuli naši bratia za to meno skazou –
 ale z mohýl ich vychodia zástupy víťazov.

Hej, sloboda, krásne meno – svetu na zavadě!
 Bračekovci naši drahí, vrahovia sú všade:
 jeden prosto, druhý zboka, tretí v stranu inú
 chcjú zničiť našu drahú slovenskú rodinu.

Zdvihol sa kúr od Dunaja, zdola oblak tmavý,
 smutné chýry prichádzajú o víťazoch Slávy:
 dolné púšte donášajú žalostnú ozvenu –
 Bože milý, či si na nás celkom zapomenul?
 Jeden klame, druhý vraždí – samí pekelníci,
 a tretí sa z nás vysmieva, že sme ničomníci.

Ej, zakukaj, kukulienka, jarnú, rezkú nôtu,
 vyvolaj len všetky sily slovenské k životu!
 A vy, bratia naši rodní, roztratení v svete,
 zlorečené vaše meno, keď sa nehýbete!
 Podajte si bratské ruky k veľkému životu –
 kukučka nám bude kukať novú, rezkú nôtu!

J. Král'

1. V prvej strofe básnik rozvíja paralelne dva obrazy. Zistite ktoré a pomenujte ich.
2. Nájdite v ukážke verše, v ktorých Janko Král' zapája snahy Slovákov do širšieho slovenského kontextu.
3. Nájdite a prečítajte verše, v ktorých básnik hovorí o ohrození národnej slobody.
4. Prečítajte si opäť prvú a poslednú strofu ukážky. Ktorý umelecký prostriedok prispel k zosilneniu výzvy k národu?
5. Nájdite v ukážke obsahové a formálne znaky slovenského romantizmu.
6. Vysvetlite význam umeleckého obrazu: *dolné púšte donášajú žalostnú ozvenu*. Pomenujte umelecké prostriedky, pomocou ktorých básnik obraz vytvoril.
7. Ktorá myšlienka je lajtmotívom/leitmotívom básne *Jarná pieseň*?
 A. Smútok z neslobody slovenského národa.
 B. Viera v skoré dosiahnutie národnej slobody.
 C. Výzva, aby sa Slováci spojili so slovenskými bratmi.
 D. Spomienka na Slovákov, ktorí padli rukou vrahov.
8. Využite vedomosti z dejepisu. Vymenujte všetky slovenské národy, ktoré v revolučných rokoch 1848 – 1849 bojovali za svoju slobodu.

Znaky lyrickoepickej poézie:

1. autori písali balady: .....
2. alegória .....

BALADA:

1. Ľudová balada = báseň/pieseň s pochmúrnym dejom, epický rozprávač, dramatická udalosť s prudkým spádom deja bez dlhých opisov, trojstupňová gradácia deja....., prítomnosť nadprirodzených bytostí, ľudová reč.
2. Villonská balada = zvyčajne lyrická báseň, lyrický subjekt, výsmech a satira, báseň postavená na kontrastoch, 4 strofy.
3. Romantická balada = ponáša sa na ľudovú, tragický koniec, nadprirodzené bytosti napr. ...., subjektívizovanie ľudovej balady (okrem epického rozprávača je prítomný aj lyrický subjekt) napr. ...., sociálna balada (smrť nezapríčiní osud, nadprirodzená bytosť, ale reálna udalosť, napr. vojna. Napr. Zabitý od J. Kráľa.

Zakliata panna vo Váhu a divný Janko

V prvej časti autor nenachádza nikde pokoj a vykresľuje lyrický obraz svojho vnútra. Nikto v dedine nechápe divného, hrdého, ukrutného Janka, preto sa uzatvára do samoty, do prírody. Lyrický hrdina sa mení na baladickú postavu divného Janka, ktorý sa rozhodne oslobodiť zakliatu pannu. Druhá časť je baladická, autor v nej poskytuje dynamický opis prírody, využíva gradáciu. Janko uvidí zakliatu pannu, vrhá sa do Váhu, aby ju zachránil, no sám hynie. Krátky záverečný epilóg zobrazuje posmrtné splynutie hrdinu s prírodou. Hrdina zomiera pre rozpor medzi snom a skutočnosťou. Ideovým zámerom balady je šľachetná obeť za blízkeho.

Na doline v širom poli,
na tej tichej vodičke,
povedajú starí ľudia,
o zakliatej paničke.

A vraj práve na Vstúpenie,
keď odíde preč stríg zhon,
a keď tanec držia čerti,
tá panna vychádza von.

Ktorý šuhaj sa v to vezme
šaty naopak si vziať
a doprostred Váhu skočiť,
že ju môže hneď odkliať.

[...]

Jedenásť bilo – tri štvrte sú preč,
dvanásť sa blíži pomaly:
voda sa búcha ako o múry
do brehov pustých, na skaly.

Na vodách temných kláty tak hádže
ako na ceste vietor prach,
voda ak' mlieko, ak' sneh keď sype
kúrňava po širých poliach.

[...]

Dvanásť bje v diaľke hodina,
mesiac na vodu zasvietil,
naprostred Váhu na čiernej skale,
pannu zakliatu osvietil.

[...]

Junák na holé kľakne kolená,
zaspieva Bohu pesničku –
krížom sa žehná, na nebo pozrie
a bozká čiernu zemičku.

Ešte sa krížom tri rász' prežehná,
pobozká krížik, pátričky –
vtom „Ameň“ povie a z brehov hodí
sa do vzbúrenej vodičky.